

TÜRK DÜNYASI ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK FOLKLORU ALANINDA TÜRKİYE'DE YAYIMLANAN İLMÎ VE EDEBÎ ESERLERİN ANALİTİK BİBLİYOGRAFYASI ÜZERİNE BİR DENEME

AN ATTEMPT ON THE ANALYTICAL BIBLIOGRAPHY OF SCIENTIFIC AND LITERATURE WORKS PUBLISHED IN TURKEY IN THE FIELD OF CHILDREN'S LITERATURE AND CHILDREN'S FOLKLORE IN THE TURKISHS WORLD

Yaşar SÖZEN

Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, goktug3525@hotmail.com

Denizli / Türkiye

ORCID: 0000-0002-6801-6442

Özet

Türk dünyası; sahip olduğu kültürü, edebiyatı, edebî ürünleri, lehçe ve ağızlarıyla ilim adamları ve araştırmacılar için büyük bir çalışma sahasını meydana getirmektedir. Bu çalışma sahaslarından biri de Türk topluluklarının kültüründen, edebiyatından ve dilinden teşekkül ederek meydana gelmiş Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folklorudur. Çocuk edebiyatı ve çocuk folkloru bağlamında bakıldığında gerek şair ve yazarlarıyla, gerek var olan sözlü ve yazılı edebî birikimiyle, gerekse meydana getirilen her türlü edebî ürünle Türk dünyası, zengin bir geleneğin temsilcisi olarak karşımızda durmaktadır. Bu bağlamda çalışmada Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru ile ilgili Türkiye'de yayımlanan ilmî ve edebî eserlere yer verilerek analitik bir bibliyografya oluşturulmuştur. Yapılan araştırmalar neticesinde tespit edilen on sekiz eser, çocuk edebiyatı ve çocuk folkloru olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir. Tespit edilen eserler tek tek incelenerek, kaleme alınan bu çalışmaların amacı, kapsamı ve kavramsal çerçevesi hakkında bilgi verilmiştir. Üzerinde inceleme yapılan eserlerin bir kısmı antoloji, bir kısmı inceleme, bir kısmı ise hem antoloji hem de inceleme özelliği taşımaktadır. Sonuç olarak Türkiye'de Türk dünyası edebiyatlarıyla ilgili birçok çalışma, ilmî ve edebî eser meydana getirilirken, Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru sahaslarında hazırlanan çalışmaların nitelikli ancak sayısal olarak yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türk Dünyası, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Folkloru, Bibliyografya.

Abstract

Turkish world; with its culture, literature, literary products, dialects, it creates a great field of study for scholars and researchers. One of these fields of study is the Turkish World Children's Literature and Children's Folklore, which was formed by the culture, literature and language of Turkish communities.

In the context of children's literature and children's folklore, the Turkish world stands before us as the representative of a rich tradition, both with its poets and writers, with its existing oral and written literary accumulation, and with all kinds of literary products. In this context, an analytical bibliography has been created by including scientific and literary works published in Turkey related to Turkish World Children's literature and Children's folklore. Eighteen works identified as a result of the researches were evaluated under two headings as children's literature and children's folklore. The identified works were examined one by one and information was given about the purpose, scope and conceptual framework of these studies. Some of the works examined are anthologies, some of them are examinations, and some of them are both anthologies and examinations. As a result, while many studies, scientific and literary works related to Turkish world literatures have been brought to light in Turkey, it has been determined that the studies prepared in the fields of Turkish World Children's literature and Children's folklore are qualified but not numerically sufficient.

Keywords: Turkish World, Children's Literature, Children's Folklore, Bibliography.

1. GİRİŞ

Türk dünyası edebiyatları içerisinde teşekkül ederek gelişen ve varlığını günümüze kadar devam ettiren Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru, zengin edebî bir geleneğe sahiptir. Halkın içinden doğmuş veya edebiyatçılar tarafından meydana getirilmiş bu edebî birikim; birçok araştırmacı, ilim adamı ve akademisyen tarafından bilimsel olarak incelenmeye tabi tutulmuştur. Bu bağlamda Türkiye'de birçok araştırmacı, bilim insanı ve edebiyatçı, Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru alanında birçok ilmi ve edebî eser kaleme almıştır. Bunun yanında yaptığımız araştırmalara göre, Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru sahalarında hazırlanan çalışmaların, kaleme alınan ilmi ve edebî eserlerin nitelikli ancak sayısal olarak yetersiz olduğu görülmektedir. Türk dünyası edebiyatlarıyla ilgili birçok çalışma, ilmi ve edebî eser kaleme alınmışken, çocuk edebiyatı ve çocuk folkloru sahalarının ihmal edildiği anlaşılmaktadır. Ancak Türkiye'de bu sahalarda hazırlanan çalışmalar ve kaleme alınan eserler az da olsa vardır. Bu eserlerin bir kısmı da Türkiye'de yayımlanan ilmi ve edebî kitaplardır. Dolayısıyla çalışmamızın esasını, Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru alanlarında Türkiye'de yayımlanan ilmi ve edebî eserler meydana getirmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde Türkiye'de neşredilen 18 eser tespit edilmiştir. Tespit edilen bu eserler, *Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Alanında Yayımlanan Eserler* ile *Türk Dünyası Çocuk Folkloru Alanında Yayımlanan Eserler* olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. 16 eser çocuk edebiyatı; 2 eser ise çocuk folkloru alanında değerlendirilmiştir. Tespit edilen çalışmalar, yayın yıllarına göre tasnif edilerek sıralanmıştır. Her eser farklı başlık altında değerlendirilerek, çalışmaların amacı, kapsamı ve kavramsal çerçevesi hakkında bilgi verilmiştir. Böylelikle analitik bir bibliyografya meydana getirilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın kavramsal çerçevesini Türk dünyası edebiyatları içerisinde teşekkül ederek gelişen Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru oluşturmaktadır. Türk dünyası, sahip olduğu kültürel, edebî ve ilmi birikimiyle bilim dünyasında büyük bir çalışma sahasını ihtiva etmektedir. Dolayısıyla Türk dünyası, gelecekte yapılacak ilmi, kültürel ve edebî her türlü çalışmayla araştırmacılarını beklemektedir. Türk dünyası içinde yer alan büyük araştırma sahalarından biri de Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folklorudur. Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru, zengin bir edebî geleneğe ve birikime sahiptir. Ancak tespitlerimize göre bu edebî birikimle ilgili Türkiye'de çok az çalışma hazırlanmıştır.

Yaptığımız araştırmalar neticesinde Türkiye'de Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru sahalarında yirmiye yakın eser kaleme alınmış, otuzdan fazla tez çalışması hazırlanmıştır. Çok zengin bir geleneğe sahip olan bu edebiyat için, kaleme alınan eser ve hazırlanan tez çalışmalarının sayısal olarak yetersiz olduğu açıkça görülmektedir.

Dolayısıyla Türkiye’de Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru alanlarında kaleme alınan eserleri tanıtmak, bu sahada araştırma yapacak bilim insanlarına kaynak konusunda kolaylık sağlamak ve bu sahada hazırlanan çalışmaların yetersiz olduğunu göstererek araştırmacıları bu alanda çalışmaya teşvik etmek amacıyla bu çalışma kaleme alınmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda 18 eser tespit edilmiştir. Bu eserlerden 16 tanesi çocuk edebiyatı, 2 tanesi ise çocuk folkloru alanında değerlendirilmiştir. Tespit edilen eserlerin sekizi antoloji, beşi inceleme ve araştırma, üçü hem antoloji hem inceleme, diğer ikisi ise folklor araştırması niteliğindedir. Tespit edilen eserler; Balkan, Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Kerkük Türklerine ve bağımsız yedi Türk devletine aittir. Sırasıyla en fazla Balkan, Kırgız, Türkmen, Kazak, Kerkük ve Azerbaycan Türkleri Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru sahalarında çalışmalar hazırlanmıştır.

3. BULGU ve TARTIŞMALAR

3. 1. Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Alanında Yayımlanan Eserler

Bu başlık altında Türk Dünyası Çocuk edebiyatı sahasında neşredilen 16 esere yer verilmiştir. Bu çalışmalardan sekizi antoloji, beşi inceleme ve araştırma, üçü hem antoloji hem inceleme niteliğindedir. Her eser hakkında bilgi verilerek, çalışmanın amacı, kapsamı ve kavramsal çerçevesi ortaya konulmuştur. Türk Dünyası Çocuk edebiyatı sahasında tespit edilen ilmî ve edebî eserler şunlardır:

1. İsen, Reyhan., İsen, Mustafa. (1983). *Yugoslavya Türk Çocuk Şiirinden Seçmeler*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Yugoslavya Türk Çocuk Şiirinden Seçmeler adlı eser, bir antoloji çalışması şeklinde hazırlanmıştır. 1983 yılında neşredilen kitap, tespitlerimize göre Türk Dünyası Çocuk edebiyatı sahasında Türkiye’de hazırlanan ilk çalışmadır. Yugoslavya’da çocuk şiiri dalında eser vermiş tüm şairler bu çalışmaya dâhil edilmiştir. Eserde şiirlerine yer verilen Yugoslavya’daki Türk şairleri kronolojik olarak sıralanır. Şairleri kronolojik olarak sıralamaktaki temel amaç, bu bölgedeki Türk şiirinin gelişme çizgisini okuyucuya göstermektir. Şairlerin yayımladıkları kitaplarla orantılı olarak şiirlerine yer verilmiştir. Çalışmada konu olarak evrensel boyutlu şiirler seçilmiştir. Genel olarak çocukluk anıları, tabiat üzerine yazılanlar, okulla ilgili olanlar ve hayvanları tanıtan şiirler kitabın içeriğini meydana getirir.

Eserde Yugoslavya Türk Çocuk edebiyatıyla ilgili genel bilgi verilir. Yugoslavya Türk Çocuk edebiyatının teşekkülü, tarihî gelişimi, dönemleri, temsilcileri ve edebî verimleri, kavramsal bir çerçeve çizilerek ortaya konulur. Bunun yanında özellikle Yugoslavya Türk çocuk şiiri üzerinde önemle durulur. Yugoslavya Türk çocuk şiirinin gelişimi ve temsilcileri, en güzel örnekleriyle okuyucuya sunulur. 94 sayfadan meydana gelen yapıtta, Yugoslavya Türk Çocuk edebiyatı dairesi kapsamında 14 çocuk şairinin şiirlerine yer verilir. Eserde 14 şairden toplam 92 çocuk şiiri yer alır. Ayrıca kitapta şiirlerine yer verilen şairlerin hayatını, edebî şahsiyetini ve eserlerini konu alan biyografiler de bulunur.

2. Sağlam, Feyyaz. (1990). *Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı (İnceleme-Metinler-Belgeler)*, İstanbul: Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Yayınları.

Feyyaz Sağlam tarafından kaleme alınan eser, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun kültüründen ve edebiyatından doğarak vücut bulan ve gelişen çocuk edebiyatını konu alır. Bu çalışma ilk olarak Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi’nin düzenlediği *Batı Trakya Türkleri Dünü Bugünü* adlı sempozyum için tebliğ olarak hazırlanır ve sunulur. Tebliğ olarak hazırlanan bu metin, *Batı Trakya’nın Sesi* dergisinin beşinci sayısında yayımlanır. Bu alandaki büyük eksiklik dikkate alınarak konu geliştirilir ve daha fazla örnek yeniden incelenerek tebliğ metni, kitap haline getirilir.

Eser, Batı Trakya Çocuk edebiyatıyla ilgili ortaya koyduğu teorik bilgi ve edebî verimlerle hem inceleme hem de bir antoloji çalışması niteliğindedir. 224 sayfadan ibaret olan kitap, *İnceleme ve Metinler* olmak üzere iki bölümden meydana gelir.

İnceleme bölümü; *Giriş*, *Batı Trakya'da Çocuklar İçin Basın-Yayın*, *Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı Ürünleri ve Sonuç* olmak üzere dört başlıktan oluşur. Batı Trakya Türkleri Çocuk edebiyatıyla ilgili teorik bilgilerin verildiği bölüm, *Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı Ürünleri* adlı başlıktır. Bu başlık altında Batı Trakya'da teşekkül ederek gelişen Türk Çocuk edebiyatı incelenir ve dokuz alt başlık halinde bu edebiyat hakkında teorik bilgi verilir. *Metinler* adlı ikinci bölüm ise, *Şiirler*, *Masallar* ve *Hikâyeler* olmak üzere üç alt başlıktan meydana gelir. *Şiirler* başlığında 13 çocuk şairinden 43 şiir bulunur. *Masallar* bölümü, manzum ve mensur olmak üzere iki alt başlıkta değerlendirilir ve bu bölümde 9 masal metnine yer verilir. *Hikâyeler* bölümü ise, manzum ve mensur olmak üzere iki alt başlığa ayrılır. Bu başlık altında 9 hikâye metni yer alır.

3. Bayramov, Nuri., Çiftçi, Musa. (1995). Çağdaş Türkmen Edebiyatından Çocuk Şiirleri, Ankara: Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi.

Çağdaş Türkmen Edebiyatından Çocuk Şiirleri adlı eserin Türkmen Türkçesindeki karşılığı *Hâzirki Zaman Türkmen Edebiyatından Çağalar Üçin Goşgular*'dır. Eseri yayıma hazırlayan Nuri Bayramov; Türkiye Türkçesine aktaran ise Musa Çiftçi'dir. 381 sayfadan oluşan eserde *Hocageldi Nurmuradov*, *Ağageldi Allanazarov*, *Nuri Bayramov*, *Kasım Nurbadov*, *Yağmur Pirgulyev*, *Azat Rahmanov*, *Kayum Tanrıgulyev*, *Hemra Şir* ve *Gurban Çöliyev* olmak üzere 9 şairin kaleme aldığı 149 çocuk şiiri bulunur. Bunun yanında eserde her şairin kısa biyografisi de yer alır. Şairlerin hayatı, edebî şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgi verilerek şiirleri sıralanır. Şiirler, Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesiyle karşılıklı verilir. Çocuklara yönelik kaleme alınan şiirlerden meydana gelen eser, bir antoloji çalışması niteliğindedir.

4. İsen, Mustafa., İsen, Reyhan., Kireççi, Ayşe Esra. (2001). Balkanlarda Türk Çocuk Şiiri Antolojisi, Ankara: Grafiker Yayınları.

Balkanlarda Türk Çocuk Şiiri Antolojisi adlı eser, bir antoloji çalışması olup 445 sayfadan ibarettir. Eser; *Giriş* ve *Örnek Metinler* olmak üzere iki bölümden oluşur. Kitabın giriş bölümü, *Balkanlar ve Türkler*, *Balkanlar'da Türk Edebiyatı*, *Balkanlar'da Çağdaş Türk Edebiyatı*, *Balkanlar'da Türk Çocuk Şiiri* olmak üzere dört başlıktan meydana gelir. Bu bölümde bölgenin Türk tarihiyle olan ilişkisi gözler önüne serilir. *Balkanlar'da Türk edebiyatının panoraması* çizildikten sonra çocuk şiiri üzerinde durulur. *Balkanlar'daki Türk edebiyatının teşekkülü ve tarihî gelişimi* ele alınır. Özellikle *Balkanlar'da Çağdaş Türk edebiyatı ve Balkanlar'da Türk Çocuk şiiri* ele alınırken, Türklerin yoğun olarak yaşadığı ve Türk varlığının devam ettiği *Makedonya*, *Kosova (Yugoslavya)*, *Bulgaristan*, *Yunanistan*, *Romanya* ve *Gagavuzlar* olmak üzere altı başlık altında değerlendirilir.

Örnek Metinler bölümü, çalışmanın kavramsal çerçevesini meydana getiren bölümdür. Kendi içinde *Makedonya*, *Kosova*, *Bulgaristan*, *Yunanistan*, *Romanya* ve *Gagavuzlar* olmak üzere altı alt başlıktan oluşur. Bu başlıklar altında *Makedonya*, *Kosova*, *Bulgaristan*, *Yunanistan*, *Romanya* ve *Moldovya'da Türkçe çocuk şiiri* kaleme almış şairlerin biyografilerine ve şiirlerinden örnekler yer verilir. Kısacası eserde, Türklerin azınlık olarak yaşadığı altı Balkan ülkesinin 80 şairinden 264 şiir metni yer alır. Kitapta verilen şiir örnekleri kolayca anlaşılacak niteliktedir ve daha çok evrensel boyutlu şiirler ön plana çıkarılmaya çalışılır. Çocukluk anıları, okulla ilgili olanlar, barış özlemleri ve doğa sevgisi aşılayanlar, en çok tercih edilen şiir örnekleridir.

5. İsen, Mustafa., İsen Işınsu, Tuba. (2002). Balkanlarda Türk Çocuk Hikâyeleri Antolojisi, Ankara: Grafiker Yayınları.

Balkanlarda Türk Çocuk Hikâyeleri Antolojisi adlı eser, bir antoloji çalışması olup 412 sayfadan meydana gelir. Çalışmada altı Balkan ülkesinde bugün azınlık konumunda olan Türklerin çocuk hikâyeleri konu alınır ve çocuk hikâyeleri örneklerine yer verilir.

Eser; *Giriş* ve *Örnek Metinler* olmak üzere iki bölümden oluşur. *Giriş* bölümü, çalışma için önemli bir yere sahip olan *Balkanlar ve Türkler, Balkanlar'da Türk Edebiyatı, Balkanlar'da Çağdaş Türk Edebiyatı, Balkanlar'da Çağdaş Türk Hikâyesi* olmak üzere dört başlıktan meydana gelir. Balkanlar'da Türk çocuk hikâyesi ortaya konulurken eserde iki temel gaye güdülür. Öncelikle bölgenin Türk tarihiyle olan ilişkisi gözler önüne serilir. Balkanlar'da Türk edebiyatının tarihte ve günümüzdeki panoraması çizildikten sonra çocuk hikâyesi üzerinde durulur. *Örnek Metinler* bölümünde ise Makedonya, Kosova, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Moldova'da (Gagavuzlar) Türkçe çocuk hikâyesi kaleme almış yazarların biyografilerine ve hikâyelerinden örnekler yer verilir. Bu bölümde 54 çocuk yazarından 103 çocuk hikâyesi okuyucuya sunulur. *Giriş* bölümündeki *Balkanlar'da Çağdaş Türk Edebiyatı* ve *Balkanlar'da Çağdaş Türk Çocuk Hikâyesi* başlıkları; Makedonya, Kosova (Yugoslavya), Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Gagavuzlar (Moldova) Türkleri bağlamında ele alınır ve değerlendirilir. Yani bu altı Balkan ülkesinde yaşayan Türklerin çocuk edebiyatlarındaki hikâye türü örnekleri birlikte ele alınarak sunulur. Böylelikle Makedonya, Kosova, Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya'da yaşayan Türk hikâyecilerin çocuk hikâyeleri ilk defa bu kitapta bir araya toplanmış olur. Balkanlarla birlikte coğrafya olarak Balkanlar dışında yaşayan Gagavuzlar da bu başlık altında ele alınır. Gagavuzların hem konuştukları dilin Türkiye Türkçesi dairesi içinde değerlendirilmesi, hem Batı Türklüğünün bir parçası olmaları böyle bir çerçeveye alınmalarında temel etken olmuştur.

6. Süleymanoğlu Yenisoğlu, Hayriye. (2002). Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (Folklor Türleri, Şiirler ve Düz Yazılar), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

394 sayfadan ibaret olan kitap, bir inceleme ve antoloji çalışmasıdır. Eser, bir giriş ile üç bölümden meydana gelir. *Bulgaristan Türk Çocuklarının Ana Dili Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Yeri* başlıklı giriş bölümünde, Bulgaristan Çocuk edebiyatıyla ilgili bilgi verilir. Bulgaristan'da gelişen Türk çocuk edebiyatı; çocuk folkloru, çocuk basını, çocuk şair, yazar ve eserleri kapsamında ele alınarak değerlendirilir. Çocuk edebiyatının Bulgaristan Türk çocuklarının ana dili öğretimindeki önemi vurgulanarak, bu edebiyatın teşekkül etme ve gelişme süreci boyunca geçmiş olduğu evreler, yaşamış olduğu yükseliş ve durgunluk dönemleri üzerinde durulur. Ayrıca Bulgaristan Türklerinin komünizm yönetiminde maruz kaldığı baskılar ve bu baskıların genelde edebiyata, özeldense çocuk edebiyatına olan olumsuz etki ve yansımaları ayrıntılı olarak ele alınır. Kısacası bu bölümde Bulgaristan Türk Çocuk edebiyatının genel bir özeti verilir.

Eser; *Folklor Türleri, Yazılı Çocuk Edebiyatı* ve *Filiz Kalemler* olmak üzere üç bölümden meydana gelir. *Folklor Türleri* bölümünde çocukların çok sevdiği bilmeceler, tekerlemeler, fıkralar ve masallar olmak üzere sözlü edebiyat türlerinden toplu bir halde örnekler verilir. *Yazılı Çocuk Edebiyatı* adlı ikinci bölümde çocuk şiir ve öykülerinden seçmeler bulunur. Ayrıca her sanatçının hayatı, edebî şahsiyeti ve eserleri hakkında okuyucuya bilgi veren biyografilere de yer verilir. Bu bölümde, 68 şair ve yazardan 36 öykü ile 132 şiir metni yer alır. *Filiz Kalemler* adını taşıyan üçüncü bölümde ise, *Filiz* çocuk gazetesinde Türkçe derslere devam eden öğrencilerin kaleme aldıkları şiir ve kompozisyonlarından örnekler sunulur. Bu bölümü oluşturan şiir ve düz yazılar, konularına göre tasnif edilerek verilir. *Filiz Kalemler* başlığı altında 33 şiir ve 4 düz yazı örneği mevcuttur.

7. Mercan, Hasan. (2002). Balkanlar'da Çağdaş Türk Çocuk Edebiyatı Antolojisi, Ankara: Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü.

Hasan Mercan tarafından hazırlanan eser, bir antoloji çalışması olup 434 sayfadan ibarettir. *Balkanlar'da Çağdaş Türk Çocuk Edebiyatı Antolojisi* adlı çalışma, *Çağdaş Yugoslavya (Kosova), Çağdaş Makedonya, Çağdaş Bulgaristan, Çağdaş Batı Trakya (Yunanistan) ve Çağdaş Romanya Türk Çocuk Edebiyatı* olmak üzere beş bölümden meydana gelir.

Kısacası eserde Türklerin bugün azınlık olarak yaşadıkları Yugoslavya, Makedonya, Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya’da tarihî süreç içerisinde teşekkül ederek gelişen Türk Çocuk edebiyatı ve bu edebiyat dairesi içinde oluşan edebî verimler ele alınarak incelenir.

Eserde yer alan Balkan ülkelerinde Türk Çocuk edebiyatının oluşumu ve gelişimi verilen örneklerle ele alınır. Bu çalışmanın hazırlanmasındaki temel amaç; Türklerin yaşadıkları Balkan ülkelerinde Türk çocuk şiirini ve hikâyesini besleyen kaynaklara dikkati çekmek, bu sahanın sosyolojik, psikolojik, tarihsel ve sanatsal düzeyde kaynaklarını irdelemek ve bunları okura sunmaktır. Bu eser, Balkanlar’ın beş farklı ülkesinde Türk Çocuk edebiyatının şiir ve hikâye dallarına ışık tutmak maksadıyla hazırlanmış bir çalışmadır. Dolayısıyla beş Balkan ülkesine ait Türk azınlığının çocuk edebiyatından en iyi şiir ve hikâye örnekleri seçilmiştir.

8. Gürel, Zeki. (2014). Şangrak Türk Dünyası Çocuk Edebiyatına Giriş, Ankara: Avrasya Kütüphaneciler Birliği.

Zeki Gürel tarafından 680 sayfa olarak kaleme alınan eser, bir inceleme ve antoloji çalışmasıdır. Kitap, *Giriş ve Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı* olmak üzere iki bölümden oluşur. Eserin *Giriş* bölümü, Zeki Gürel’in bilimsel toplantılarda bildiri metni olarak sunduğu veya makale tarzında kaleme aldığı sekiz farklı yazıdan meydana gelir. *Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Enstitüsüne Doğru, Türk-İslam Dünyası ve Akif’in Eserlerinde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı, Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Tarihi Niçin ve Nasıl Yazılmalıdır? Dede Korkut’u Çocuklara Anlatmak, Nevruz Çocuklara Anlatmak, Çocuklar İçin Farklı Bir Dergi, Mutlu ve Başarılı Çocuklar Masal İkliminde Büyürler, Uluslararası Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Kongresi* başlıklı yazılar, giriş bölümünün içinde yer alır.

Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı başlıklı ikinci bölüm, çalışmanın kavramsal çerçevesini ve özünü meydana getirir. Bu bölümde; *Balkan, Rumeli, Bulgaristan, Kıbrıs, Batı Trakya, Yugoslavya, Makedonya, Bosna Hersek, Boşnak, Arnavut, Gagavuz, Almanya, Romanya, Azerbaycan (Kuzey-Bağımsız), Güney Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kırım Tatar, Finlandiya, Tataristan, Başkurt, Kumuk, Malkar, Karaçay, Nogay, Altay, Hakas, Saha/Yakut, Çuvaş, Doğu Türkistan, Kalmuk, Irak (Musul-Kerkük), Ahıska, Afganistan Türkleri ve Kızıldereli, Adıgey, Çerkez ve Çeçen Çocuk Edebiyatından Örnekler* olmak üzere toplam 54 başlık mevcuttur. 54 başlık altında dünyaya yayılmış bütün Türklerin yani tüm Türk dünyasının çocuk edebiyatı hakkında bilgi verilir. Bu başlıklar altında Türk Dünyası Çocuk edebiyatının Türk boylarına ve topluluklarına göre teşekkülü, tarihsel gelişimi ve çağdaş durumu ortaya konulmaya çalışılır. Bunun yanında Türk topluluklarının çocuk edebiyatı ürünlerinden örnekler okuyucuyla paylaşılır. Sözlü gelenek yani halk edebiyatı verimlerinden özellikle masal, tekerleme, fıkra, bilmece, mani, ninni ve çocuk oyunları gibi şifahi türlerden örnekler sunulur. Çağdaş türlerden ise çocuk şiir ve hikâyelerine ağırlık verilir.

9. Akgün, Atf. (2016). Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı (Dönemler-Temsilciler-Türler), Ankara: Bengü Yayınları.

Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı adlı eser, Bulgaristan Türkleri Çocuk edebiyatı sahası üzerine yapılan bir inceleme ve araştırma çalışmasıdır. Çalışma; belli bir tür, dönem veya şahıs üzerine eğilmeyen genel bir inceleme niteliğindedir. Ayrıca eser, Atif Akgün tarafından 2012 yılında hazırlanan doktora tez çalışmasının kitaplaştırılmış şeklidir. Çalışmada Bulgaristan Türkleri tarafından meydana getirilen çocuk edebiyatı, bütün yönleriyle ele alınır ve incelenir. Dolayısıyla çalışmanın bir boyutunu *Bulgaristan Türkleri*; diğer boyutunu ise *Çocuk Edebiyatı* oluşturur. Çalışmada dönem olarak Bulgaristan Devleti’nin kurulduğu günden bu yana bu topraklarda yaşayan Türkler arasında gelişen çocuk edebiyatı ürünleri ele alınır.

Bunun yanında Bulgaristan Türkleri tarafından meydana getirilen Türk Çocuk edebiyatı; tarihî gelişimi, önemli temsilcileri ve belli başlı edebî türleri ve çocuk edebiyatı bağlamında önemli olduğu düşünülen çocuk eserlerindeki görsel unsurlarıyla incelenir ve bu çerçevede Bulgaristan Türkleri Çocuk edebiyatı hakkında genel bir değerlendirme yapılır.

272 sayfadan ibaret olan kitap; bir giriş ile dört ana bölümden meydana gelir. *Giriş* bölümünde çocuk edebiyatı ele alınan Bulgaristan Türkleri hakkında bazı temel bilgiler verilir. Bu bölümdeki *Bulgaristan* adlı birinci başlıkta Bulgaristan'ın tarihi, fiziki coğrafyası, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı hakkında bilgiler paylaşılır. *Bulgaristan Türkleri* adlı diğer başlıkta, Bulgaristan Türklerinin tarihi ve sosyo-kültürel yapısı ele alınır. *Araştırma ve İnceleme Yöntemi Hakkında* adlı üçüncü başlıkta ise, araştırmanın içeriği, kapsamı ve araştırma sürecinde kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilir. *Bulgaristan'da Türk Çocuk Edebiyatının Tarihî Gelişimi* adlı birinci bölümde çocuk edebiyatı kavramı üzerinde durulur. Çocuk edebiyatı kavramı açıklanır ve çocuk edebiyatının kapsamı hakkında bilgi verilir. Devamında Bulgaristan'da gelişen Türk Çocuk edebiyatı tarihsel bir yaklaşımla ele alınarak, bu edebiyatın gelişim çizgilerindeki belirli özellikler hakkında tespitlere yer verilir. *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatının Tarihî Gelişimi*, üç ana dönem çerçevesinde tasnif edilerek değerlendirilir.

Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında Önemli Şahsiyetler başlıklı ikinci bölümde, Bulgaristan'da Türk Çocuk edebiyatı alanında edebî ürünleri tespit edilen bütün edebî kişilikler tanıtılmaya çalışılır. Bu önemli şahsiyetler, Bulgaristan Türk Çocuk edebiyatının tarihî gelişimine uygun olarak üç ana dönem çerçevesinde ele alınır. *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında Edebî Türler* başlıklı üçüncü bölümde çalışma konusuna bağlı olarak karşılaşılan türler; çağdaş çocuk edebiyatı türleri ve halk edebiyatı türleri olmak üzere iki başlık altında incelenir. *Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatı Kitaplarında Görsel Unsurlar* adlı son bölümde ise, araştırma süresince elde edilen Bulgaristan Türkleri Çocuk edebiyatı eserlerindeki belirgin görsel unsurlar, ana hatlarıyla fiziksel ve görsel özellikleri bakımından ele alınır.

10. Duman, Gül Banu. (2016). Kırgız Çocuk Edebiyatı, İstanbul: Kriter Yayınevi.

Akademik bir çalışma olan eser, 180 sayfadan meydana gelir. Türk Dünyası Çocuk edebiyatıyla ilgili Türkiye'de ilmî ve edebî çalışmaların yetersiz olmasından dolayı bu eser, Kırgız Çocuk edebiyatı üzerine kapsamlı ve derli toplu bir çalışma olması maksadıyla kaleme alınmıştır. Eser, bir ön söz ve iki ana bölümden oluşur. *Ön söz* bölümünde Kırgız Çocuk edebiyatı ile ilgili genel bir değerlendirme yapılır. Kırgız Çocuk edebiyatının tarihî süreci özetlenerek anlatılır. *Kırgız Çocuk Edebiyatına Dair* başlıklı birinci bölümde yazar, Kırgız Çocuk edebiyatını beş döneme ayırır. Yazar bu bölümde yeni bir tasnif önerisi getirerek, Kırgız Çocuk edebiyatını bu devirlere göre inceler. Eserde Kırgız Çocuk edebiyatı; *Sovyetler Birliğinden Önceki Dönemde Kırgız Çocuk Edebiyatı*, *Çağdaş Kırgız Edebiyatının Oluşum Döneminde Çocuk Edebiyatı*, *İkinci Dünya Savaşı Döneminde Kırgız Çocuk Edebiyatı*, *Savaş Sonrasından Bağımsızlık Yıllarına Kadarki Dönemde Kırgız Çocuk Edebiyatı* ve *Bağımsızlık Sonrası Kırgız Çocuk Edebiyatı* olmak üzere beş döneme ayrılarak tasnif edilir. *Kırgız Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Dil Hususiyetleri Üzerine Bir İnceleme* adlı ikinci bölümde, çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların dilsel gelişimleri üzerindeki olumlu etkileri ele alınarak birçok Kırgız Çocuk edebiyatı şair ve yazarının şiirleri dil hususiyetleri bakımından incelenir.

11. Özlük, Nuran. (2018). Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının Öncüsü Sabri Cemil'den Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler, İstanbul: Yedi Gece Kitapları.

Bir antoloji çalışması olarak hazırlanan ve 81 sayfadan ibaret olan eserin asıl yazarı, 1880 yılında Priştine'de dünyaya gelen Makedonya Çocuk edebiyatının önemli bir ismi, eğitimci, yazar ve şair Sabri Cemil Yalkut'tur. Eserin ilk baskısı, kitabın yazarı Sabri Cemil tarafından eski tarih ile 1330; yeni tarih ile 1911 yılında İstanbul'da yapılır. Eserde 46 manzum; 4 mensur olmak üzere toplam 50 metin yer alır.

Kitabın manzume bölümünü oluşturan şiiirlerin bir kısmını eserin yazarı Sabri Cemil kendi yazmış, diğer kısmını ise Fransız edebiyatından almıştır. Eserin çocuk edebiyatı bağlamındaki hedef kitlesi tam olarak 3 ila 15 yaş aralığıdır. Kitapta yer alan şiiirlerin hepsi, hece vezni ve sade bir dille yazılmıştır. Kitap 1911 yılında yayımlandığı için içerisinde Osmanlı dönemini ve Osmanlı Türklüğünü anlatan birçok şiiir vardır.

Çocuk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Sabri Cemil, eserinde çocukların bilgi edinme, sorgulama, düşünme, serbest ve özgür davranma yetilerinin gelişmesi yolunda lazım gelen ehemmiyetin verilmediğini ve bunların önce ailede sonra mektepte kazandırılacağını belirtir. Eserinde edebiyatta ilerleme, dilde sadeleşme, öğretmenlerin ve öğrencilerin yetiştirilmesi, vatan ve millet sevgisi, sosyal hayatta riayet edilmesi gibi pek çok ahlaki, tarihî ve dinî konulara yer verir. Cemil, bu eserde yukarıda bahsedilen mevzuları ele alarak kıssadan hisse yaklaşımıyla çocuklara hem güzel ahlak dersleri vermeyi hem faydalı bilgiler edinmeyi hem de onların kalabalık ortamlarda bu manzumeleri ezbere okuyarak özgüvenlerini kazanmalarını hedefler.

12. Kahraman, Mehmet. (2020). Kazak Çocuk Edebiyatı, Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Mehmet Kahraman tarafından kaleme alınan eser, 150 sayfadan oluşur. Bir giriş ile üç bölümden meydana gelen eser, akademik ve bilimsel bir inceleme kitabıdır. Kazak Çocuk edebiyatı tarihî merhaleleriyle ele alınarak dönemlere ayrılır ve incelenir. *Kazak Çocuk Edebiyatı* başlıklı giriş bölümünde; çocuk edebiyatı, çocukluk, çocuğa görelilik kavramları ve çocuk edebiyatı edebî ürünleri hakkında bilgi verilir. Kazak Çocuk edebiyatı genel olarak değerlendirilerek dönem tasnifi yapılır. Ayrıca temsilcileri ve edebî verimleri hakkında okuyucuyla bilgi paylaşılır. Kitapta; *19. Asır Kazak Çocuk Edebiyatı*, *20. Asrın İlk Çeyreğinde Kazak Çocuk Edebiyatı* ve *Bağımsızlık Sonrası Kazak Çocuk Edebiyatı* adlı üç ana bölüm vardır. Yazar, bu üç başlık altında Kazak Çocuk edebiyatını kendi içerisinde üç döneme ayırarak tasnif eder. İlim adamları, akademisyenler ve yazarlar, Kazak Çocuk edebiyatını Sovyet dönemini temel ölçüt kabul ederek sınıflandırır ve tasnif ederler. Yazar ise bugüne kadar yapılan tasnif çalışmalarının dışına çıkarak, Kazak Türklerinin tarihin akışı içinde yaşadığı siyasi ve sosyal olayları merkeze alıp, yeni bir tasnif önerir.

13. Sağlam, Soner. (2020). Türkmenistan Çocuk Edebiyatı (Dönemler, Temsilciler, Türler), Ankara: Bengü Yayınları.

474 sayfadan meydana gelen eser, genelde Türk Dünyası Çocuk edebiyatları özelde ise Türkmenistan Çocuk edebiyatı sahasında hazırlanmış önemli bir ilmî çalışmadır. Soner Sağlam tarafından kaleme alınan kitap, bir giriş ile üç ana bölümden meydana gelir. Çalışmada Türkmenistan sahasında meydana getirilen çocuk edebiyatı; tarihî gelişimi, önde gelen temsilcileri ve türleri ile ele alınır. Çalışmanın asıl konusu, Türkmen Çocuk edebiyatındaki halk edebiyatı ve çağdaş türlerin (edebî eserlerin) tür bakımından incelenmesidir. Çalışmanın temel amacı; Türkmenistan sahası çocuk edebiyatını tarihî gelişimi, önde gelen temsilcileri ve türleri ile tanıtmak ve Türk Dünyası Çocuk edebiyatı üzerine yapılacak çalışmalara bilimsel katkı sağlamaktır. Çalışma belli bir tür, dönem veya şahsiyet üzerine özel olarak yönelmeyen genel bir inceleme niteliğindedir. Eser, Türkmenistan sahasındaki çocuk edebiyatı birikimini ana hatlarıyla yansıtan bir çalışma görünümündedir.

Eser; *Türkmen Çocuk Edebiyatının Tarihî Gelişimi*, *Türkmenistan Çocuk Edebiyatında Önemli Şahsiyetler* ve *Türkmenistan Çocuk Edebiyatı Türlerinin İncelenmesi* başlıklı üç bölümden meydana gelir. *Türkmenistan Çocuk Edebiyatının Tarihî Gelişimi* adlı birinci bölümde, Dünya Çocuk edebiyatının tarihî gelişimi hakkında bilgi verildikten sonra, Türkmen Çocuk edebiyatının tarihî gelişimi ayrıntılı olarak ele alınır ve açıklanır. *Türkmenistan Çocuk Edebiyatında Önemli Şahsiyetler* başlıklı ikinci bölümde, Türkmen Çocuk edebiyatının önde gelen 25 şahsiyetinin hayatı ve eserleriyle ilgili bilgi verilir. Eldeki veriler ışığında sanatçıların edebî şahsiyetleri de eserlerinden örnekler verilerek tanıtılmaya çalışılır.

Türkmenistan Çocuk Edebiyatı Türlerinin İncelenmesi başlıklı üçüncü bölümde ise Türkmen Çocuk edebiyatı türleri, halk edebiyatı türleri ve çağdaş türler olmak üzere iki başlık altında ele alınır. Çalışmaya sınırlılık getirmek adına inceleme bölümünde belli başlı çocuk edebiyatı türleri üzerinde durulur. Bu bakımdan tür incelemesi, Türkmen halk edebiyatı türlerinden bilmece, masal, ninni, tekerleme ve sayısmaca; çağdaş türlerden ise çocuk hikâyesi ve çocuk şiiri olarak sınırlandırılmıştır.

14. Sağlam, Soner., Sakallı, Erol. (2020). Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri, Ankara: Bengü Yayınları.

Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri adlı eser, Türk Dünyası Çocuk edebiyatı sahasından çocuk edebiyatı ürünleri sunan bir antoloji çalışmasıdır. 268 sayfadan meydana gelen kitap, Türk dünyasını dilde, fikirde ve işte birlik düşüncesiyle bir araya getirecek olan geleceğimizin teminatı çocuklarımıza atfedilmiştir. Bir ekip çalışması olarak hazırlanan eser, 23 Nisan 1920 yani Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşunun 100. yılına özel, Türk çocuklarına Türk dünyasından bir armağan olarak hazırlanmış ve sunulmuştur. Çalışma, bir giriş ile altı bölümden meydana gelir. Giriş bölümünde çalışmanın amacı, yöntemi, hedef kitlesi ve içeriği hakkında bilgi verilir. Giriş bölümü kendi içinde *Çocuk Edebiyatı Kavramı ve Kapsamı* ile *Çocuk Şiiri Tanımı ve Kapsamı* adlı iki alt başlıktan oluşur.

Eser; *Azerbaycan Çocuk Şiirleri, Kazakistan Çocuk Şiirleri, Kıbrıs Türk Çocuk Şiirleri, Kırgızistan Çocuk Şiirleri, Özbekistan Çocuk Şiirleri ve Türkmenistan Çocuk Şiirleri* olmak üzere toplam altı bölümden meydana gelir. *Azerbaycan Çocuk Şiirleri* adlı birinci bölümde, Azerbaycan Çocuk edebiyatının teşekkülü, tarihî gelişimi ve özellikleri hakkında bilgi verildikten sonra 17 şairin 40 şiirine yer verilir. *Kazakistan Çocuk Şiirleri* başlıklı ikinci bölümde, Kazakistan Çocuk edebiyatıyla ilgili bilgi verilir. Bu bölümde 11 Kazak çocuk şairinden toplam 33 şiir bulunur. *Kıbrıs Türk Çocuk Şiirleri* başlıklı üçüncü bölümde, Kıbrıs Türk çocuk edebiyatının teşekkülü, tarihî gelişimi ve çağdaş durumu hakkında bilgi verilir. Bu bölümde Kıbrıs Türkü 5 çocuk şairinin 44 şiiri yer alır. *Kırgızistan Çocuk Şiirleri* adlı dördüncü bölümde, Kırgız Çocuk edebiyatının teşekkülü, tarihî gelişimi, devirleri, temsilcileri, türleri ve kaleme alınan edebî verimleri hakkında bilgi verilir. Bu bölümde 22 Kırgız çocuk şairinin kaleme aldığı 40 şiir bulunur. *Özbekistan Çocuk Şiirleri* başlıklı beşinci bölümde, Özbek Çocuk edebiyatının teşekkülü, tarihî gelişimi ve dönemleri hakkında bilgi verilir. Bu bölümde 18 Özbek çocuk şairinden 40 şiir yer alır.

Türkmenistan Çocuk Şiirleri adlı son bölümde ise, Türkmen Çocuk edebiyatının teşekkülü, tarihî seyri ve gelişimiyle ilgili genel bilgi verilir. Bu bölümde 16 Türkmen çocuk şairinden 38 şiir yer alır. Eserde yer alan şiirler, çocuğa görelilik ilkesine göre seçilmiş, tema, konu ve içerik olarak çocuğa uygun görülen şiirler tercih edilmiştir. Çalışmada hem tema hem de dil kullanımındaki değişim ve gelişimi ortaya koymak için şiirlerine yer verilen şairler, kronolojik bir biçimde en eskiden en çağdaş olana doğru sıralanmıştır. Eserde Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan edebiyatlarından seçilen şiirler, Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Şiirlerin kaynak lehçedeki özgün biçimleriyle Türkiye Türkçesine aktarılan karşılıkları yan yana verilmiştir. Sadece *Kıbrıs Türk Çocuk Şiirleri* adlı bölümde, Kıbrıs Türkleri de yazı ve konuşma dilinde Türkiye Türkçesini kullandıkları için herhangi bir aktarma yapılmamıştır.

15. İsmailova, Cıldız. (2021). Kırgız Çocuk Edebiyatından Seçmeler (Masal-Öykü-Şiir), Ankara: Bengü Yayınları.

Kırgız Çocuk Edebiyatından Seçmeler adıyla hazırlanan eser; *Kırgız Çocuk Edebiyatı Üzerine Genel Bir Bakış, Masal Metinleri, Öykü Metinleri ve Şiir Metinleri* olmak üzere dört bölümden meydana gelen bir antoloji çalışmasıdır. Bir çeviri kitabı olan eserde, Kırgız Çocuk edebiyatından titizlikle seçilen eserler Türkiye Türkçesine aktarılarak okurla buluşur. Kitapta yer alan tüm edebî eserlerin (masal, öykü, şiir) sadece Türkiye Türkçesi şekli verilir. Metinlerin orijinal hali yani Kırgız Türkçesi şekli yoktur. Kitapta 6-12 yaş grubuna hitap eden öykü, şiir ve masal türüne dair toplam 85 eser, Kırgız Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılır.

Giriş mahiyetindeki *Kırgız Çocuk Edebiyatı Üzerine Genel Bir Bakış* başlıklı bölümde; öncelikle çocuk, çocuk edebiyatı ve çocuğa görelilik kavramları açıklanmaya çalışılır. Özellikle çocuk edebiyatı kavramının kapsamı ve ilkeleri ortaya konulur. Kırgız Çocuk edebiyatının tarihî gelişimi anlatılarak, Kırgız Çocuk edebiyatı yazar, şair ve eserlerinden bahsedilir. Ayrıca Kırgız Çocuk folkloruna değinilerek, Kırgız Çocuk folkloru ürünleri; genetik, yaş özellikleri ve işlevi açısından tasnif edilir. Kitabın asıl bölümünde ise sırayla masal, öykü ve şiir metinleri bulunur. Kitapta 22 masal, 7 hikâye ve 40 şiir olmak üzere toplam 69 çocuk edebiyatı ürünü mevcuttur.

16. Duman, Gül Banu., Mammadov, Rovshan. (2022). Başlangıçtan Günümüze Azerbaycan Çocuk Edebiyatı, Ankara: Bengü Yayınları.

Duman ve Mammadov tarafından kaleme alınan çalışmada, Azerbaycan Çocuk edebiyatının en eski dönemlerinden başlayarak günümüze kadar olan gelişim süreci ele alınarak her dönemin edebiyata etki eden tarihî, siyasi, sosyal ve kültürel atmosferi incelenir, öne çıkan önemli yazar, şair ve eserleri üzerinde durulur. *Başlangıçtan Günümüze Azerbaycan Çocuk Edebiyatı* adlı eser; bir giriş ve yedi bölüm olarak kaleme alınmıştır. Giriş bölümünde Azerbaycan Çocuk edebiyatının teşekkülü, tarihî gelişimi, dönemleri ve önemli temsilcileri hakkında genel değerlendirmeler yapılarak bilgi verilir. Ayrıca kitap hakkında da bilgi verilerek eserin kavramsal çerçevesi ortaya konulur. *Azerbaycan Çocuk Folkloru* adlı birinci bölümde, çocuk folkloru *lirik, epik ve dramatik tür* olmak üzere üç başlık altında tasnif edilir ve bu türlerle ilgili bilgi verilir.

Eski Çağ ve Orta Çağ Dönemi Azerbaycan Çocuk Edebiyatı başlıklı ikinci bölümde, 12. yüzyıl ile 15. yüzyılları arasında Azerbaycan Çocuk edebiyatının ilk edebî numunelerini kaleme alan *Hakanî Şirvanî, Nizâmî Gencevî ve Muhammed Fuzûlî* gibi önemli şairlerin Azerbaycan Çocuk edebiyatına olan katkıları değerlendirilir. Bu şahsiyetlerin hayatları, edebî kişilikleri ve çocuk edebiyatı kapsamında kaleme aldıkları eserleri hakkında bilgi verilir. *19. yüzyıl Azerbaycan Çocuk Edebiyatı* başlıklı üçüncü bölümde, modern manada Azerbaycan Çocuk edebiyatının teşekkül ettiği 19. yüzyıl tüm yönleriyle ele alınarak değerlendirilir. Bu bölümde Azerbaycan Çocuk edebiyatının teşekkülünü zorunlu hale getiren nedenler ve bu edebiyatın teşekkülünü hızlandıran gelişmeler hakkında bilgi verilerek, çocuk edebiyatının ilk temsilcileri, bu dönemin en önemli çocuk edebiyatı şahsiyetleri, bu şahsiyetlerin edebî kişilikleri ve eserleri ayrıntılı olarak ele alınır.

20. yüzyılın Başlarında Azerbaycan Çocuk Edebiyatı adlı dördüncü bölüm, 1900'lerden başlayarak 1917 Ekim Devrimi'ne kadarki dönemi ihtiva eder. Bu başlıkta Azerbaycan Çocuk edebiyatının ikinci döneminin genel hususiyetleri ortaya konularak, dönemin önemli temsilcileri, bu temsilcilerin edebî kişilikleri ve eserleri hakkında bilgi verilir. *Sovyet Dönemi Azerbaycan Çocuk Edebiyatı* başlıklı beşinci bölüm, 1920 yılında başlayıp 1990 yılında Bağımsızlık döneminin başlamasıyla sona eren yetmiş yıllık Sovyet devrini kapsar. Bu dönem, edebiyatçılardan şekil bakımından millî, içerik olarak sosyalist eserler talep eden, sosyalizm ideolojisinin sanat ve edebiyata yansması olarak tanımlanan sosyalist realizm (sosyalist gerçekçilik) akımının etkili olduğu bir devirdir. Buna rağmen çoğu araştırmacı ve bilim insanına göre Sovyet Devri Azerbaycan Çocuk edebiyatı, diğer dönemlerle mukayese edildiğinde teknik bakımdan Azerbaycan Çocuk edebiyatının en gelişmiş devridir. Bu bağlamda *1920'li-30'lu Yıllar* ile *İkinci Dünya Savaşı Dönemi (1941-1945)* olmak üzere iki başlık altında değerlendirilen bu bölümde dönemin önemli temsilcilerine, edebî kişiliklerine ve eserlerine yer verilir.

1960'lı-1980'li Yıllarda Azerbaycan Çocuk Edebiyatı başlığı, çalışmanın altıncı bölümünü meydana getirir. 1960'larda Sovyet siyasal sisteminin demokratikleşmesi ve yenilenmesi eğilimi çocuk edebiyatını hem içerik hem de biçim bakımından olumlu yönde etkiler. Çocuklar için kaleme alınan edebî ürünlerin sanatsal ve estetik seviyesi bu dönemde yükselir. Bu nedenle 1960'lı yıllardan sonraki Azerbaycan edebiyatı için araştırmacılar, yeni dönem adını verirler. Dolayısıyla 1960'lar ve 1980'lerde çocuk edebiyatının gelişimi, önceki dönem Sovyet edebiyatından farklıdır.

Bu bakımdan dönemin çocuk edebiyatı, hem tür hem de tema olarak oldukça renkli bir özelliğe sahiptir. Yirmi yıllık bir süreyi ihtiva eden bu bölümde, dönemin genel özellikleri ortaya konularak önemli temsilcileri ve eserleri hakkında bilgi verilir.

Bağımsızlık Yıllarında Azerbaycan Çocuk Edebiyatı adlı yedinci bölüm, çalışmanın son bölümünü ihtiva eder. Bu başlık altında 1991 yılında Azerbaycan'ın bağımsızlık süreciyle başlayıp günümüze kadar olan dönem değerlendirilir. Azerbaycan'ın bağımsız olması tüm sahaları etkilediği gibi edebiyat dünyasında da derin tesirler meydana getirir. Edebiyat dünyasında meydana gelen gelişme ve değişmelerle birlikte Azerbaycan Çocuk edebiyatı, yeni ve farklı bir yörüngeye girerek gelişimini devam ettirir. Bağımsızlık süreciyle beraber Azerbaycan Çocuk edebiyatı, gerçek hüviyetine kavuşur. Bu bölümde dönemin genel hususiyetleri ele alındıktan sonra, önemli şahsiyetleri ve eserleriyle ilgili bilgi paylaşılır.

3. 2. Türk Dünyası Çocuk Folkloru Alanında Yayımlanan Eserler

Bu başlık altında Türk Dünyası Çocuk folkloru sahasında tespit edilen iki esere yer verilmiştir. Her eser farklı başlık altında değerlendirilerek, çalışmaların amacı, kapsamı ve kavramsal çerçevesi hakkında bilgi verilmiştir. Türk Dünyası Çocuk folkloru alanında tespit edilen ilmî ve edebî eserler şunlardır:

1. Özhan, Mevlüt., Muradoğlu, Malik. (1997). Türk Cumhuriyetlerinde Çocuk Oyunları, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Türk Cumhuriyetlerindeki çocuk oyunlarını konu alan eser, bir *Giriş* ile *Oyunlardan Örnekler ve Fotoğraflar* adlı iki bölümden meydana gelir. *Giriş* bölümde oyun kavramı, oyun sözcüğünün kitapta çocuk oyunlarına yer verilen Türk lehçelerinde kullanımları ve tarihî kaynaklardaki karşılıklarına yer verilir. Oyun kelimesi açıklanarak, oyunun çocuk eğitimindeki yerine değinilir. Bazı çocuk oyunlarından örnekler verilerek oynanış şekillerinden ve oyun sırasında söylenen oyun tekerlemelerinden bahsedilir. Kitabın asıl araştırma ve inceleme bölümü olan *Oyunlardan Örnekler* başlığında, yedi bağımsız Türk ülkesinden sırasıyla Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Özbekistan, Türkiye ve Türkmenistan'dan derlenen çocuk oyunları yer alır. Bu bölümün devamında ise çocukların oyun oynarken çekildikleri fotoğraflara yer verilir. Kitapta yedi Türk Cumhuriyeti'nden toplam 221 oyuna yer verilmiştir. Daha çok çocuk oyununa yer vermek yerine tekrarlardan kaçınmak için bu sayı sınırlı tutulmuştur. Kitaptaki oyunlar, mümkün olduğunca birbirinden benzemeyenlerden seçilmeye çalışılmıştır. Oyunlar, kitabı okuyan herkesin uygulayabileceği ya da uygulatabileceği açıklıkla anlatılır. Yazıyla anlatım, birçok oyunda çizimle desteklenir. Oyunların anlatımları Türkiye Türkçesi ile yapılır.

2. Saatçi, Suphi. (2008). Kerkük Çocuk Folkloru, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Kerkük Çocuk Folkloru adlı eser, Türkiye'de Kerkük Türklerinin tarihi, kültürü ve edebiyatı alanında önemli çalışmalara imza atan Suphi Saatçi tarafından kaleme alınmıştır. Kitabın ilk baskısı 1984 yılında yapılmıştır. Yayın evinden çıkan yangından dolayı neşredilen 1528 adet yanmış, dolayısıyla kitap okuyucuyla buluşamamıştır. Eser, Kerkük ağzıyla yani Kerkük Türkçesiyle hazırlanmıştır. Eserde yer alan sözlü ve yazılı bütün edebî ürünler Kerkük Türkçesiyle verilir. Sadece *Masallar* başlığı içinde yer alan masallar, hem Kerkük Türkçesi hem de Türkiye Türkçesiyle sunulur. Çocuk folkloru alanında hazırlan eser, 152 sayfadan ibarettir. Kitap, bir giriş ile dokuz bölümden oluşur.

Giriş başlığında çalışmanın amacı, yöntemi, kapsamı ve içeriğine dikkat çekilir. Çalışmanın kavramsal çerçevesi; *Dö'eler (Dualar)*, *Bedde'ler (Beddualar)*, *Oxşamalar (Sevmeler)*, *Leyleler (Ninniler)*, *Uşag Me'nileri (Tekerlemeler)*, *Çaşırtmacalar (Yanıltmaçlar)*, *Eskilersözü (Atalarsözü)*, *Tapmacalar (Bilmeceler)* ve *Matallar (Masallar)* olmak üzere toplam dokuz başlıktan meydana gelir. İlk bölüm olan *Dualar* bölümünde dualar hakkında teorik bilgi verildikten sonra, çocuk dünyasını ilgilendiren ve Kerkük Türkçesinin estetiğini yansıtan 11 dua örneğine yer verilir.

Beddualar başlıklı ikinci bölümde beddua hakkında bilgi verildikten sonra, çocuk dünyasını kapsayan 24 beddua örneği sunulur. Üçüncü başlık altında okşama yani sevmeler türüne 25 örnek verilir. Dördüncü bölümde çocukları uyutmak amacıyla söylenen dörtlüklerden meydana gelen ninni metinlerinden 27 örnek bulunur. Beşinci bölümde ise çocukların söyledikleri 54 tekerleme örneği mevcuttur.

Altıncı bölümde bir tekerleme türü olan yanıltmaçlar hakkında bilgi verildikten sonra, 18 yanıltmaç örneği okuyucuyla paylaşılır. Yedinci bölümde Kerkük Türkçesinde *Eskilersözü* olarak adlandırılan atasözleriyle ilgili bilgi verildikten sonra, çocuk dünyası üzerine söylenen 24 atasözüne yer verilir. Sekizinci başlıkta tapmaca yani bilmeceler hakkında okuyucuya bilgi verildikten sonra, çocuk dünyasının kapsamına giren 251 bulmaca ve cevabı okuyucuyla paylaşılır. Son bölüm olan masallar başlığında ise, masal hakkında ayrıntılı bilgi verildikten sonra 7 masal metni okuyucuyla paylaşılır. Kitapta yukarıda adı sayılan türlerden toplam 441 Kerkük çocuk folkloru türüne yer verilir.

4. SONUÇ

Türk dünyası; sahip olduğu edebiyatı, kültürü, lehçe ve ağızlarıyla araştırmacılar için zengin edebî, ilmî ve tarihî malzemelerin olduğu büyük bir çalışma sahasını teşkil eder. Gerek sözlü ve yazılı edebî verimleriyle, gerek şair ve yazarlarıyla ve gerekse basın ve matbuat çalışmalarlarıyla var olan bu zengin sahalardan biri de Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru alanıdır. Çalışmada Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru alanında Türkiye’de neşredilen 18 ilmî ve edebî eserin analitik bibliyografyasına yer verilmiştir. Tespit edilen eserler, yayın yıllarına göre tasnif edilip sıralanmıştır. Tasnif edilen her eser farklı bir başlık altında değerlendirilerek, bu eserlerin amacı, kapsamı ve kavramsal çerçevesi hakkında bilgi verilmiştir. Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru sahasından Balkan, Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Azerbaycan, Kıbrıs ve Kerkük Türkleri başta olmak üzere diğer Türk topluluklarından toplam 18 eser tespit edilmiştir.

Yaptığımız araştırmalar neticesinde Türkiye’de şair, yazar, araştırmacı ve ilim adamları tarafından Türk dünyasının hemen hemen her sahasıyla ilgili ilmî ve edebî eserler meydana getirilirken, Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru sahaslarının biraz ihmal edildiği açıkça görülmektedir. Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru alanları, zengin bir edebî geleneğe ve birikime sahipken, ne yazık ki bu sahalarda gerekli ve yeterli çalışmaların yapılmadığı anlaşılmaktadır. Yapılan ilmî çalışmalar ile kaleme alınan edebî eserler ise, nitelikli ancak sayısal olarak yeterli değildir. Bu bağlamda Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru zengin edebî birikimiyle araştırmacılarını beklemektedir. Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru alanlarında Türkiye’de yayımlanan eserleri ilim dünyasına tanıtmak ve bu sahada çalışan ve çalışacak olan araştırmacılara kaynak konusunda kolaylık sağlamak amacıyla kaleme aldığımız bu makale, Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru alanında yapılan bir bibliyografik çalışmadır. Dolayısıyla Türk Dünyası Çocuk edebiyatı ve Çocuk folkloru sahaslarındaki yapılacak çalışmalara temel bir kaynak teşkil etmesi temenni edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgün, A. (2016). Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı (Dönemler-Temsilciler-Türler), Bengü Yayınları, Ankara.
- Bayramov, N. & Çiftçi, M. (1995). Çağdaş Türkmen Edebiyatından Çocuk Şiirleri, Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi, Ankara.
- Duman, G. B. (2016). Kırgız Çocuk Edebiyatı, Kriter Yayınevi, İstanbul.
- Duman, G. B. & Mammadov, R. (2022). Başlangıçtan Günümüze Azerbaycan Çocuk Edebiyatı, Bengü Yayınları, Ankara.
- Gürel, Z. (2014). Şangrak Türk Dünyası Çocuk Edebiyatına Giriş, Avrasya Kütüphaneciler Birliği, Ankara.

- İsen, M.; İsen, R. & Kireççi, A. E. (2001). Balkanlarda Türk Çocuk Şiiri Antolojisi, Grafiker Yayınları, Ankara.
- İsen, M. & İsen Işınsoy, T. (2002). Balkanlarda Türk Çocuk Hikâyeleri Antolojisi, Grafiker Yayınları, Ankara.
- İsen, R. & İsen, M. (1983). Yugoslavya Türk Çocuk Şiirinden Seçmeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- İsmailova, C. (2021). Kırgız Çocuk Edebiyatından Seçmeler (Masal-Öykü-Şiir), Bengü Yayınları, Ankara.
- Kahraman, M. (2020). Kazak Çocuk Edebiyatı, Akademisyen Kitabevi, Ankara.
- Mercan, H. (2002). Balkanlar'da Çağdaş Türk Çocuk Edebiyatı Antolojisi, Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Özhan, M. & Muradoğlu, M. (1997). Türk Cumhuriyetlerinde Çocuk Oyunları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Özlük, N. (2018). Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının Öncüsü Sabri Cemil'den Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler, Yedi Gece Kitapları, İstanbul.
- Saatçi, S. (2008). Kerkük Çocuk Folkloru, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Sağlam, F. (1990). Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı (İnceleme-Metinler-Belgeler), Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul.
- Sağlam, S. (2020). Türkmenistan Çocuk Edebiyatı (Dönemler, Temsilciler, Türler), Bengü Yayınları, Ankara.
- Sağlam, S. & Sakallı, E. (2020). Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri, Bengü Yayınları, Ankara.
- Süleymanoğlu Yenisoy, H. (2002). Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (Folklor Türleri, Şiirler ve Düz Yazılar), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.